

רבי אליעזר מטהר, משום שלדעתו לא נגמרה מלאכת המנעל לפני שהוציאוהו מהאימוס (רש"י). ויש שכתב, שהמחלוקת היא במנעל לח שצריך להתייבש על האימוס, שלדברי אליעזר אינו כלי לפי שלא נגמרה מלאכתו אלא לאחר שיתנגב יפה, ולחכמים נחשב ראוי אף על פי שהוא לח, אבל במנעל שיבש כל צרכו, אף על פי שעומד על האימוס, מודה רבי אליעזר שהוא כלי (תוס' ר"ד).

ברפוי, שאפשר לשמוט את המנעל בלי לטלטל את האימוס (רש"י). ולרובא מותר גם באופן זה לשמוט את האימוס מתוך המנעל, כיון שמתלטלו לצורך מקומו (משנ"ב שח, ד). ויש שכתב, שכשהוא רפוי עדיף שישמוט את המנעל מעל האימוס, כי אין לטלטל את האימוס שהוא מוקצה לחינם (שם, בשם האלהי רבה לב). ובמקום שקשה לשמוט את המנעל מעל האימוס, בודאי אין להחמיר בזה (משנ"ב שם).

פרק עשרים ואחד - נוטל

משנה. אף מעלין את המדומע פאחד ומאח - אם נפלה סאה תרומה למאה סאין חולין ונעשו 'מדומע', מותר לטול מהן בשבת תרומה ולהתיר בכך את החולין, ואינו נחשב מתקן (רש"י). ודין זה הובא במשנתנו, לומר שכשם שמצאנו היתר לטלטל מוקצה אגב היתר, כך מצאנו היתר בתרומה שדומה לטבל שהוא מוקצה, ולא זו בלבד שהותר לטלטלה, אלא אפילו להרימה מהמדומע מותר (חדש האביב [לבעל הפלא יענין]).

גמרא. רבא קריב נתן קבירא ליה דאמר חי נושא את עצמו - אבל לחכמים חייב אף על הוצאת התינוק. ודוקא בתינוק בן יומו, אבל בגדול, מודים חכמים שנושא את עצמו [כמבואר בגמ' לעיל (צד, א)] (תוס' שם ד"ה אבל, וכהגהת מהרש"ל). ויש שפירש לפי דעה זו, שלא דוקא בתינוק בן יומו, אלא כל זמן שגורר רגליו ואינו נוטל אחת ומניח אחת (ראה לעיל קכח, ב), סוברים חכמים שאינו נושא את עצמו (תו"א א"ח מה, ג).

ויש שפירשו, ששלש מידות בקטן: תינוק קטן ממש שאינו מהלך כלל, נחשב ככפות שאף לדעת רבי נתן אינו נושא את עצמו [ראה לעיל (צד, א)]. תינוק שמהלך ונוטל רגלו אחת ומניח אחת, מודים חכמים שנושא את עצמו. ומחלוקתם בתינוק שאינו מהלך ורק גורר את רגליו, לרבי נתן נושא את עצמו, ולחכמים אינו נושא את עצמו (רמב"ן; רשב"א; ר"ן).

ורבא לא העמיד את דברי המשנה בגדול שגם לדעת חכמים נושא את עצמו, משום שאין דרך תלתל כיס אלא בצואר תינוק קטן (רמב"ן; ר"ן).

מטה לגבי חי מבטלי ליה, כיס לגבי תינוק לא מבטלי ליה - שהמיטה טפילה לחי, שהרי צריך לה לתשמישו, אבל הכיס אינו בטל לתינוק, שאינו צריך לו לתשמישו (ע"פ רש"י, רשב"א, וריטב"א).

בתינוק שיש לו געגועין על אביו - שאם לא יטלנו יחלה, ומחמת סכנת חולי התירו טלטול האבן שלא בידים (רש"י; וכן נראה בתוס' ד"ה אי). ומשום טלטול מן הצד [לצורך התינוק, שהוא דבר המותר בטלטול] אין להתיר, שיסוד היתר בטלטול מן הצד הוא מפני שאינו דרך טלטול, וטלטול תינוק שאוחז אבן בידו הוא דבר הרגיל ואינו שינוי (הגר"ש² אויערבר, בשש"כ כב הע' ק, ובשלחן שלמה שט, א; וראה משנ"ב מהד' דרשו שט הע' ג). ויש שפירשו, שמותר לטלטל את האבן על ידי התינוק גם לא במקום סכנה, כיון שעיקר צורכו הוא טלטול התינוק שלא יהיו לו געגועין, וטלטול האבן אינו אלא טלטול מן הצד לצורך דבר המותר (רמב"ם שבת כה, יד-טו, ע"פ קרן אורה).

אין מגרין לא מנעל חדש ולא מנעל ישן, כיון שקולף את עור המנעל ואסור משום ממוחק (רש"י לעיל ע"א). ואפילו אם כוונתו להסיר טיט שעליו, אסור (ב"י א"ח שב, ח), כיון שהוא פסיק רישיה (משנ"ב שם, לו). ויש שפירש, שהאיסור הוא משום תיקון כלי (כל בו לא, ביהא"ל שם ממשמעות הרמב"ם שבת כב, יח). ודוקא בטיט יבש, שמתקנו בגרירתו, מה שאין כן בטיט לח שאינו מתקנו בכך (כל בו שם). וכן משום ממוחק האיסור הוא דוקא בטיט יבש, שצריך לגרוו בחוזק ובא לידי קילוף העור, מה שאין כן בטיט לח (מאירי). ויש שכתב, שגם בטיט לח אסור (ב"י שם, בשיטת רבינו פרץ). ■ להלכה, אין מגרין לא מנעל חדש ולא מנעל ישן (ש"ע שם). ובטיט לח יש להקל כשיש עוד צד להיתר, כגון בקינוח בנחת או בכותל (ביאה"ל שם).

ולא יסוף את רגלו שמן והוא בתוך המנעל או בתוך הסנדל, מפני שמתרככים על ידי זה ונמצא מעבדם (רש"י), ואסור מדאורייתא (מאירי, חיי אדם לב-לג, ה). ויש שכתב, שדומה לעיבוד (טור א"ח שכז, ד). וכל האיסור הוא בחדשים, אבל בישנים מותר (רמב"ם שבת כ, י), כיון שעורם רך ומעובד כבר מחמת דריסת הרגלים (מרכבת המשנה שם כב, יח). ויש אוסרים גם בישנים (כלכלת שבת [לבעל התפארת ישראל] מלאכת המולה והמעבד, בדעת הראב"ד שם ע"פ הגמיר משנה שם).

■ להלכה, אסור לסוך רגלו בשמן כשהיא בתוך המנעל או הסנדל, כשהם חדשים [כדעת הרמב"ם] (ש"ע א"ח שכז, ד). ויש אוסרים גם בישנים [כדעת הראב"ד], ופברט בזמן הזה שרבים עמי הארץ, ואם יתירו להם בישנים יבואו להקל גם בחדשים (משנ"ב שם, בשם החיי' אדם).

אכל שיעור לעברו אסור, שסובר רבי יהודה שדבר שאינו מתכוין אסור (בעל המאור נט, א מדיף ה"ף). ויש שכתב, שכיון שמעבד את העור בידים, אין זה נחשב כדבר שאינו מתכוין ולפיכך גם לרבי שמעון אסור (ראב"ד בדעת ה"ף, הביאוהו הרמב"ן במלחמות הור"ן שם). ויש שכתב, שבשיעור לעברו פסיק רישיה הוא שהמנעל יעובד על ידו, ולכן אסור (מאירי).

■ וכן הוא להלכה (ש"ע א"ח שכז, ד).

לא יצא קטן במנעל גדול וכו', בין באיש ובין באשה (ב"י א"ח שא, ז, ממשמעות הראשונים). ויש שדעתו, שגם בזה האיסור הוא רק לאשה (ב"י שם, מדברי רבינו ירוחם). ■ ונפסק דין זה להלכה (ש"ע שם), ללא חילוק בין איש לאשה (עולת שבת שם, ט).

ולא תצא אשה במנעל מרופט - קרוע מלמעלה, שגנאי הוא לה, ואם יגחכו עליה, תסירנו ותוליכנו בידה ברשות הרבים (רש"י). ומדובר כשיש לה בתי שוקיים טובים ויפים כדרך רוב הנשים, ולכן לא תימנע מלהסיר את המנעל המרופט כשילעגו לה, לפי שלא תישאר יחפה כשתסירנו (ר"י מלוגיל חיל' המיוחסים לר"ן). ■ וכן הוא להלכה (ש"ע א"ח שג, ג).

באיזה מנעל אמרו במנעל של אשה, בין לענין מנעל חדש ובין לענין מנעל מרופט (ב"ח א"ח שא, ה). ובבגד חדש מותר לה לצאת (כל בו לא), שאין לחשוש שמא תסירנו ותישאר ללא בגד (דרכי משה שם שג, ד).

אכל יצאה בו מערב שבת מותר ■ וכן הוא להלכה (ש"ע א"ח שג, ג).

שומטין מנעל מעל גבי אימוס ■ וכן הוא להלכה (ש"ע א"ח שח, יד).